ספרי דברים — פרק ז

(דברים יא י) כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ, הֲרֵי זוֹ נֶאֱמְרָה הֲפָסָה לְיִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: שָׁמָּא לֹא נִכָּנֵס לְאֶרֶץ יָפָה כָּזוֹ? אָמַר לָהֶם הַמָּקוֹם: כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם, מַגִּיד שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְשֻׁבַּחַת מִמֶּנָּה.

בְּשֶׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַכָּתוּב מְדַבֵּר אוֹ בְּשֶׁבַח אֶרֶץ מִצְרַיִם? תַּלְמוּד לוֹמַר (במדבר יג כב): "וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם", צֹעַן מָה הָיָה? – מְקוֹם מַלְכוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה ל ד): "כִּי הָיוּ בְצֹעַן שָׂרָיו" וְגוֹ', חֶבְרוֹן מָה הָיְתָה? פִּסֹּלֶת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יג כז): "מַמְרֵא קִרְיַת הָאַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן", וַהֲרֵי דְבָרִים קַל וָחֹמֶר: אִם חֶבְרוֹן פִּסֹּלֶת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי הִיא מְשֻׁבַּחַת בְּשֶׁבַח אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁמְּשֻׁבַּחַת מִכָּל הָאֲרָצוֹת. קַל וָחֹמֶר לִשְׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל!

וְאִם תֹּאמַר: לֹא מִי שֶׁבָּנָה אֶת זוֹ בָּנָה אֶת זוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר (בראשית י ו): "וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפוּט וּכְנָעַן", חָם, לְפִי שֶׁבָּנָה אֶת זוֹ – בָּנָה אֶת זוֹ! אִפְשָׁר שֶׁבָּנָה אֶת הַכָּעוּר וְאַחַר כָּךְ בָּנָה אֶת הַנָּאֶה? אֶלָּא בָּנָה אֶת הַנָּאֶה וְאַחַר כָּךְ בָּנָה אֶת הַכָּעוּר! מָשָׁל לְאָדָם שֶׁבָּנָה שְׁנֵי טְרַקְלִינִים, אֶחָד נָאֶה וְאֶחָד כָּעוּר. אֵין בּוֹנֶה אֶת הַכָּעוּר וְאַחַר כָּךְ בּוֹנֶה אֶת הַנָּאֶה, אֶלָּא בּוֹנֶה אֶת הַנָּאֶה וְאַחַר כָּךְ בּוֹנֶה אֶת הַכָּעוּר; שֶׁפִּסֹּלֶת שֶׁל רִאשׁוֹן מַכְנִיס בַּשֵּׁנִי! הָא לְפִי שֶׁהָיְתָה חֶבְרוֹן מְשֻׁבַּחַת מִמֶּנָּה הִיא נִבְנֵית תְּחִלָּה,

וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּדַרְכֵי מָקוֹם, שֶׁכָּל מִי שֶׁחָבִיב קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ: תּוֹרָה, לְפִי שֶׁחֲבִיבָה מִכֹּל – נִבְרֵאת קוֹדֶם לַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח כב): "ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז", וְאוֹמֵר (משלי ח כג): "מֵעוֹלָם נִסַּכְתִּי מֵרֹאשׁ מִקַּדְמֵי אָרֶץ"; בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִי שֶׁחָבִיב מִכֹּל – נִבְרָא לִפְנֵי כֹל, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז יב): "כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ"; אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁחֲבִיבָה מִכֹּל – נִבְרֵאת לִפְנֵי כֹל, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח כו): "עַד לֹא עָשָׂה אֶרֶץ וְחוּצוֹת", ("אֶרֶץ" – אֵלּוּ שְׁאָר אֲרָצוֹת, "וְחוּצוֹת" – אֵלּוּ מִדְבָּרוֹת, "תֵּבֵל" – זוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל).

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: "תֵּבֵל" זוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח לא): "מְשַׂחֶקֶת בְּתֵבֵל אַרְצוֹ". לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ תֵּבֵל? – שֶׁהִיא מְתֻבֶּלֶת בַּכֹּל, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יֵשׁ בָּזוֹ מַה שֶּׁאֵין בָּזוֹ, וְיֵשׁ בָּזוֹ מַה שֶּׁאֵין בָּזוֹ; אֲבָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ חֲסֵרָה כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ח ט): "לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ".

דָּבָר אַחֵר: "אֶרֶץ" – אֵלּוּ שְׁאָר אֲרָצוֹת, "וְחוּצוֹת" – אֵלּוּ מִדְבָּרוֹת, "תֵּבֵל" – זוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "תֵּבֵל"? – עַל שֵׁם תֵּבֵל שֶׁבְּתוֹכָהּ. אֵיזֶהוּ תֵּבֵל שֶׁבְּתוֹכָהּ? – זוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ב ט): "בַּגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה". מִכָּן שֶׁהַתּוֹרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּסַנְחֵרִיב, כְּשֶׁבָּא לְפַתּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מָה אָמַר לָהֶם? (מלכים ב יח לב) "עַד בּוֹאִי וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ כְּאַרְצְכֶם", אֶל אֶרֶץ יָפָה מֵאַרְצְכֶם אֵין כָּתוּב כָּאן, אֶלָּא אֶל אֶרֶץ כְּאַרְצְכֶם, וַהֲלֹא דְבָרִים קַל וָחֹמֶר: אִם מִי שֶׁבָּא לוֹמַר שִׁבְחָהּ שֶׁל אַרְצוֹ לֹא אָמַר גְּנָיָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, קַל וָחֹמֶר לִשְׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: שׁוֹטֶה הָיָה זֶה, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ לְפַתּוֹת, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָלַךְ לִשָּׂא אִשָּׁה, אָמַר לָהּ: אָבִיךְ מֶלֶךְ וַאֲנִי מֶלֶךְ, אָבִיךְ עָשִׁיר וַאֲנִי עָשִׁיר, אָבִיךְ מַאֲכִילֵךְ בָּשָׂר וְדָגִים וּמַשְׁקֵךְ יַיִן יָשָׁן וַאֲנִי מַאֲכִילֵךְ בָּשָׂר וְדָגִים וּמַשְׁקֵךְ יַיִן יָשָׁן – אֵין זֶה פִּתּוּי, כְּיצַד אוֹמֵר לָהּ? – אָבִיךְ הֲדְיוֹט וַאֲנִי מֶלֶךְ, אָבִיךְ עָנִי וַאֲנִי עָשִׁיר, אָבִיךְ

מַאֲכִילֵהּ יָרָק וְקִטְנִית וַאֲנִי מַאֲכִילֵהּ בָּשָׂר וְדָגִים, אָבִיהּ מַשְׁקֵהּ יַיִן חָדָשׁ וַאֲנִי מַשְׁקֵהּ יַיִן יָשָׁן, אָבִיהּ מוֹלִיכֵהּ לַמֶּרְחָץ בָּרַגְלֵהּ וַאֲנִי מוֹלִיכֵהּ בְּגַלְגַּטִיקָא! וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: אִם מִי שֶׁבָּא לוֹמַר שִׁבְחָהּ שֶׁל אַרְצוֹ לֹא אָמַר גְּנָיָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, קַל וָחוֹמֶר לְשִׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים ג ט): "צִידוֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׂרְיוֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ לוֹ שְׂנִיר", וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים ד מח): "וְעַד הַר שִׂיאֹן הוּא חֶרְמוֹן", נִמְצָא קְרוּי אַרְבָּעָה שֵׁמוֹת. וְכִי מַה צָּרְכָהּ לְבָאֵי הָעוֹלָם לְכָךְ? אֶלָּא שֶׁהָיוּ אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת מִתְכַּתְּשׁוֹת עָלָיו – זוֹ אוֹמֶרֶת יִקָּרֵא עַל שְׁמִי וְזוֹ אוֹמֶרֶת יִקָּרֵא עַל שְׁמִי. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: אִם פְּסֹלֶת הָרֵי יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת מִתְכַּתְּשׁוֹת עָלֶיהָ, קַל וָחוֹמֶר לְשִׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כַּיּוֹצֵא בוֹ אַתָּה אוֹמֵר (יהושע טו מט): "וְדַנָּה וְקִרְיַת סַנָּה הִיא דְבִיר", וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (יהושע טו טו): "וְשֵׁם דְּבִיר לְפָנִים קִרְיַת סֵפֶר", נִמְצֵאת קְרוּיָה שִׁלְשָׁה שֵׁמוֹת. וְכִי מַה צָּרְכָהּ לְבָאֵי הָעוֹלָם בְּכָךְ? אֶלָּא שֶׁהָיוּ שָׁלֹשׁ מַלְכֻיּוֹת מִתְכַּתְּשׁוֹת עָלֶיהָ, זוֹ אוֹמֶרֶת תִּקָּרֵא עַל שְׁמִי וְזוֹ אוֹמֶרֶת תִּקָּרֵא עַל שְׁמִי. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: אִם פְּסֹלֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת מִתְכַּתְּשׁוֹת עָלֶיהָ, קַל וָחוֹמֶר לְשִׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כַּיּוֹצֵא בוֹ אַתָּה אוֹמֵר (דברים לב מט) "עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר נְבוֹ", וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים ג כז) "עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה", נִמְצָא קְרוּי שִׁלְשָׁה שֵׁמוֹת, וְכִי מַה צָּרְכָהּ לְבָאֵי הָעוֹלָם בְּכָךְ? אֶלָּא שֶׁהָיוּ שָׁלֹשׁ מַלְכֻיּוֹת מִתְכַּתְּשׁוֹת עָלָיו; זוֹ אוֹמֶרֶת יִקָּרֵא עַל שְׁמִי וְזוֹ אוֹמֶרֶת יִקָּרֵא עַל שְׁמִי, וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: אִם פְּסֹלֶת הָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שָׁלֹשׁ מַלְכֻיּוֹת מִתְכַּתְּשׁוֹת עָלָיו קַל וָחוֹמֶר לְשִׁבְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (ירמיה ג יט) "וָאֶתֵּן לָךְ אֶרֶץ חֶמְדָּה נַחֲלַת צְבִי צִבְאוֹת גּוֹיִם", אֶרֶץ שֶׁעֲשׂוּיָה חֲוִילָאוֹת חֲוִילָאוֹת לִמְלָכִים וּלְשִׁלְטוֹנִים, שֶׁכָּל מֶלֶךְ וְשִׁלְטוֹן שֶׁלֹּא קָנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר לֹא עָשִׂיתִי כְלוּם.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: וְכִי אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לְשֶׁעָבַר, כֻּלָּם הָיוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים בְּרוֹמִי עַכְשָׁו, שֶׁכָּל מֶלֶךְ וְשִׁלְטוֹן שֶׁלֹּא קָנָה בְּרוֹמִי אוֹמֵר לֹא עָשִׂיתִי כְלוּם, כָּךְ כָּל מֶלֶךְ וְשִׁלְטוֹן שֶׁלֹּא קָנָה פַּלְטִירוֹת וַחֲוִילָאוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר לֹא עָשִׂיתִי כְלוּם.

נַחֲלַת צְבִי, מַה צְּבִי זֶה קַל בְּרַגְלָיו מִכָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה – כָּךְ פֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קַלִּים לָבוֹא מִכָּל פֵּרוֹת אֲרָצוֹת.

דָּבָר אַחֵר: מָה צְּבִי זֶה כְּשֶׁאַתָּה מַפְשִׁיטוֹ אֵין עוֹרוֹ מַחֲזִיק אֶת בְּשָׂרוֹ, כָּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין מַחֲזֶקֶת פֵּרוֹתֶיהָ בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים אֶת הַתּוֹרָה.

מַה צְּבִי זֶה קַל לֶאֱכֹל מִכָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה – כָּךְ פֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קַלִּים לֶאֱכֹל מִכָּל הָאֲרָצוֹת. אִי קַלִּים לֹא יְהוּ שְׁמֵנִים? תַּלְמוּד לוֹמַר (דברים יא ט): "אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ", שְׁמֵנִים כֶּחָלָב וּמְתוּקִים כִּדְבָשׁ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה ה א): "אָשִׁירָה נָּא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן", מַה שּׁוֹר זֶה אֵין בּוֹ גָּבוֹהַּ מִקַּרְנָיו – כָּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת. אוֹ מַה שּׁוֹר זֶה אֵין בּוֹ פְּסֹלֶת מִקַּרְנָיו – כָּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פְּסוּלָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן", שְׁמֵנָה הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לְלַמֶּדְךָ שֶׁגְּבוֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ מְשֻׁבָּח מֵחֲבֵרוֹ, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְפִי שֶׁגְּבוֹהָה מִכֹּל – מְשֻׁבַּחַת מִכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יג ל): "עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ", (במדבר יג כא) "וַיַּעֲלוּ וַיָּתֻרוּ אֶת הָאָרֶץ", (במדבר יג כב) "וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב", (בראשית מה כה) "וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם". בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁגְּבוֹהַּ מִכֹּל – מְשֻׁבָּח מִכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז ח): "וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם", וְאוֹמֵר (ישעיה ב ג): "וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר בֵּית ה'", וְאוֹמֵר (ירמיה לא ה): "כִּי יֶשׁ יוֹם קָרְאוּ נֹצְרִים" וְגוֹ'.